

1. Християнството по българските земи до Покръстването

По нашите земи християнството прониква още в апостолски времена.

Според книга Деяния апостолски (16-17 гл.) св. апостол Павел проповядва Христовото слово в град Филипи, Верия (в Егейска Тракия) и в гр. Солун. Негови ученици по-късно оглавяват епископски катедри в Тракия, строят се храмове, води се интензивен религиозен живот. По време на гоненията през III-IV в. и християните по българските земи дават своите жертви.

Значимостта на местното християнство и църковна организация е видна от участието на нейни представители на Първия вселенски събор в Никея през 325 година. В епархийския център Сердика през 343 г. е свикан поместен събор, който подкрепя решенията на Никейския събор.

За успеха на християнската проповед съдим и от факта, че най-суровото от тракийските племена - бесите, също прекланя глава пред Христовата проповед и дори Библията е преведена на техен език.

Един от най-обичайните пътища за разпространение на християнството е армията. Съставена от различни по произход и вероизповедание войници, армията е идеалното място за масовизацията на определени култове. Движението на легионите от едно място на друго съдейства за разпространението на съответното религиозно учение.

С началото на славянската колонизация през VI-VII в. броят на местните християни намалява поради масата от нови заселници. Славяните не се противопоставят на други религиозни влияния и ведно с бита и традициите на завареното население възприемат и християнството. Само в райони, където славяните са мнозинство, езическите култове се запазват по-дълго време.

Идването на Аспаруховите българи през 80-те години на VII в. заварва по земите на Мизия и Тракия твърде пъстра религиозна картина. Преобладаващата част от населението, особено в приморските райони, изповядва християнството, а във вътрешността, където са компактните славянски поселища, се практикува древнославянски политеизъм. Самите българи са монотеисти, тъй като изповядват вяра в един върховен бог на небето, създател на видимия свят, господар на стихии и покровител на кановете - Тангра. Може би монотеистичната форма на тангризма обяснява безконфликтното приемане на християнството от кан Кубрат (632-668), който като юноша прекарва дълги години в Константинопол. Очевидно Кубрат запазва християнското вероизповедание само за себе си, без да го налага на подвластния си народ. Освен това няма данни синовете му Батбаян, Котраг, Аспарух, Алцек и Кубер да са приели християнството. Ако бе така, нито един византийски летописец не би пропуснал съобщението на този факт.

В т. нар. езически период на българското канство (681-864 г.) с малки изключения християни, езичници и тангристи съжителстват в обстановка на взаимна толерантност. В духа на политическите взаимоотношения с Византия кановете в Плиска разглеждат християнството като "византийска религия", чието по-нататъшно проникване в България застрашава интересите на държавата. Поне така мисли кан Омуртаг (815-832), който според архиепископ Теофилакт Охридски (XI в.) предприема гонения срещу християните.

По време на българо-византийските войни в управлението на кан Крум между 811-814 г. голяма част от населението в Югоизточна Тракия е пленено и изселено в Отвъддунавска България (дн. Бесарабия), друга част от военнопленниците са настанени във вътрешността на страната. Между тях бил и някой си Кинам, който успява да спечели за учението на Христа канартикина (престолонаследника) Енравота. Това никак не допада на баща му кан Омуртаг. Енравота е лишен от права върху престола, които по волята на баща му преминават върху по-малкия му брат Маламир. Новият кан не се оказва така благосклонен към религията на брат си Енравота и след като не успява да го разубеди, го осъжда на смърт. Енравота, наречен още Войн, е един от първите български мъченици за вярата, чиято памет Църквата тачи и днес.

2. Християнството от Покръстването до 1185 година

През 852 г. владетел на българите става кан Борис, един от най-бележитите дипломати и държавници в цялата отечествена история. По негово време държавата ни заема трето място в Европа след Византия и Франкското кралство. То е непосредствен съсед на българите по средното течение на р. Дунав, където по това време се създава и държавата на великоморавците. Кан Борис виждал, че съдбините на държавата до голяма степен се определят и от изповядваната религия.

В началото на IX в. господстващото вероизповедание в Европа е християнството, още повече че то е държавна религия във Византия и Немското кралство. От друга страна, изповядването на славянския пантеизъм, българския тангризъм и християнството създава религиозен плурализъм, който не съдейства за обединението на народа и консолидацията на държавата. Виждайки по-далеч от своите сътрудници, кан Борис решава да приеме християнството.

Затруднението е от коя църква да приеме кръщението. Ако е от Константинополската патриаршия, означава нежелано засилване на византийското културно-политическо, и, разбира се, религиозно влияние. Ако е от Западната църква, обрича държавата на непрекъснати удари от страна на Византия, която трудно би се примирила с една прозападно настроена България до своите граници.

Докато Борис сондира обстановката на Изток и на Запад, събитията налагат друго решение, предизвикано от византийската дипломация. Съдейки по изворите, кан Борис е в преговори с немския крал Людовик, който се готвел в удобно време да изпрати мисия за покръстването на българите. Тъкмо по това време (863 г.) страната изпитва тежки затруднения от сполетелите я природни бедствия: суша, глад и земетръси. Византия, която внимателно следи развоя на събитията в България, се възползва от ситуацията и нахлува с войските си в Тракия. Кан Борис поискал мир, за който Византия поставя условието тя да покръсти българите. В знак на добра воля преговарящата в Константинопол българска делегация е покръстена. Наскоро след това се завръща с група духовници, които покръстват кана и семейството му. На този иначе много важен акт не се придава публичност поради липсата на достатъчна подготовка у населението. Това става през есента на 863 г., а през пролетта на следната 864 г. започва масовото покръстване на българския народ. То се извършва върху цели селища, при което новопокръстените приемат християнски (предимно гръцки и еврейски) имена.

За онази епоха покръстването на един народ е събитие от първостепенна величина, което става повод за възникването на различни по характер легенди и предания. Според едно от тях причината за приемане на християнството от кан, или както вече се титулува, княз Борис е неговата сестра. Дълги години тя била пленница в Константинопол и там станала християнка. Когато се завърнала в родината си, тя убедила брат си в силата на Христовото учение и той го приел с

цялото си сърце. Според друго предание един живописец на име Методий изписал ловния дворец на княза с различни сцени. На централно място нарисувал картината на Страшния съд, а князът, като я видял, покаял се и приел християнството.

Очевидно е, че когато търсим отговор на въпроса за причините на Покръстването трябва да поставим в еднаква плоскост политическите, културните и религиозните съображения. И трите еднакво въздействат върху решението на княза, с което завинаги приобщава българите към културата на християнска Европа.

Покръстването не се възприема еднозначно от българската аристокрация.

Някои боили се опасяват, че страната ще се изложи на силно византийско влияние, което ще застраши устоите на държавата и нейната сигурност. Други просто остават верни на религията на прадедите си, а трети се страхуват от загуба на привилегии след изравняването на българи и славяни. Всичко това в различна степен мотивира недоволниците от десетте комитата (военноадминистративни области) да вдигнат бунт и да обвинят владетеля, че им дал лош закон и погазил вярата на бащите им. С помощта на верните си хора княз Борис бързо се справил с бунтовниците. Заловил организаторите и ги наказал със смърт, заедно с целите им семейства, а обикновения народ оставил да се разотиде по домовете си. Това обаче накарало княза да се замисли за съдбата на новоучредената Българска църква. Да бъде оставена изцяло под опеката на Византия, било наистина опасно. Затова княз Борис поискал час по-скоро да уреди въпроса с нейната самостоятелност.

В писмо до Константинополския патриарх Фотий князът попитал дали е възможно да бъде избран самостоен глава на Българската църква. Патриархът му отговорил с витиевато писмо, в което не дал очаквания отговор. Тогава князът се обърнал със 115 въпроса към Римския папа Николай I. През ноември 866 г. в Плиска се получили известните "Отговори на папа Николай I по допитванията на българите". Относно духовния глава папата отвърнал, че все още е рано за българите да имат пълна самостоятелност.

Виж The Responses of Pope Nicholas I to the Questions of the Bulgars.

Новодошлите римски духовници изместили гръцките и започнали ново прекръстване на народа по римски образец. Това смутило твърде много новопокръстените, както и Константинополската патриаршия. Неколкократните опити на княз Борис да получи от папата специално ръкоположен примас на Българската църква не дали резултат. Тогава князът решил да се обърне отново към Константинопол. Този път византийците били много сговорчиви и решили без забавяне да уредят искането на българите.

През 869-870 г. в Константинопол се провел църковен събор, на който се решавали възникналите противоречия между Рим и Константинопол по догматични и канонични въпроси. Междувременно в последните дни на събора неочаквано пристигнали и български пратеници, които искали от високия църковен форум да се произнесе за съдбата на Българската църква. Папските пратеници били неприятно изненадани, но на въпроса на архиереите какви духовници заварили българите, когато дошли в тези земи, отговорът бил - гръцки. При това положение на 4 март 870 г. съборът решил да се създаде автономна Българска архиепископия като дъщерна църква на Вселенската патриаршия. За пръв български архиепископ бил избран Йосиф, а седалище му станал гр. Дръстър (дн. Силистра), тъй като Плиска била езически град. Римските папи направили няколко безуспешни опити да върнат в лоното на Западната църква българите, но княз Борис окончателно избрал източното православие.

По време на цар Симеон (893-927), когато България станала една от най-големите европейски държави и значителна регионална сила, въпросът за автокефалията на Църквата отново станал актуален. Цар Симеон искал признаване на царския му титул и патриаршеско достойнство за българския архиепископ. Византия категорично отказва, опасявайки се от засилената мощ на Българското царство. При това положение през 919 г. цар Симеон свиква архиерейски събор на епископите, които ръкополагат архиепископа за патриарх, а той венчава Симеон с царската корона. Този акт по политически причини ще бъде признат от Византия едва през 927 г., когато на престола е цар Симеоновият син Петър (927-970).

Българската църква оценява по достойнство заслугите на двамата български владетели княз Борис Покръстител и внук му Петър - първият признат цар на българите, и ги канонизира за светци. Като знак на всенародно признание княз Борис получава от Църквата също титула цар.

През 971 г. византийският император Йоан Цимисхи завладява Източна България и столицата Преслав. Синовете на средечкия комит Никола - Давид, Мойсей, Арон и Самуил, преместват държавния център на запад и продължават войните с Византия. Българската патриаршия обявява за свое седалище град Охрид, където остава до последните дни на Българското царство през есента на 1018 година.

3. Българската Охридска архиепископия

Василий II Българоубиец признава, че завладял Българското царство не без труд, но с много пот и кръв, затова искал да запази скъпо завоюваната победа възможно по-продължително време. Той уредил завладените български земи да се управляват справедливо, запазил и Църквата, но я понижил в архиепископско достойнство, защото една покорена страна не могла да има патриаршия.

До 1037 г. на Охридския архиепископски престол управляват българи, но след смъртта на последния от тях Йоан Дебърски, бил избран грък и това станало традиция за всички останали архиереи. В диоцеза на Охридската архиепископия влизат всички земи на Самуиловата държава, както и сръбските земи от Дукля, Захлуме и Травуня. Макар и да се титулуват "български" архиепископи, предстоятелите на Охрид притежават гръцко самосъзнание и провеждат византийска политика. Най-видните архипастири на Охрид са архиепископ Теофилакт (XI в.), който написва едно от житията на св. Йоан Рилски, както и житията на Тивериопулските мъченици, а през XIII в. начело на Охридската архиепископия е Димитри Хоматиан - един от най-образованите канонисти и богослови на своето време.

Когато в края на XII в. Българското царство възкръсва, владетелите на Търновград не премахват охридските архиепископи, но и не свързват църковния живот на Търновското царство с тях. Така със стеснен диоцез и отхвърляни както от българи, така и от сърби охридските архиепископи доживяват до османското завладяване в края на XIV в. По настояване на Цариградската патриаршия през 1767 г. турските султани унищожават Охридската архиепископия и предават епархиите ѝ в разпореждане на Цариградската патриаршия.

4. Българската църква през Второто българско царство

Един от първите актове на Асеневци след избухване на освободителното въстание в 1185 г. е възстановяването на църковната независимост. Сподвижникът им Василий бил ръкоположен от трима канонични гръцки митрополити за архиепископ, но това все още не водело до признание на новоучредената Българска църква.

Междувременно събитията на Балканите вземат рязък обрат. На 13 април 1204 г. рицарите от Четвъртия кръстоносен поход завладяват Константинопол и създават Латинската империя. Предугаждайки развоя на събитията, цар Калоян (1197-1207) откликва на поканата на папа Иннокентий III за присъединяване на Българската църква към Римския диоцез. Срещу това Калоян щял да получи кралска корона и скиптър, а архиепископ Василий - палиум и канонично признание. На 7 и 8 ноември 1204 г. архиепископ Василий става примас на Българската църква, което според папата било равностойно на патриарх, а на другия ден Калоян получава кралска корона, скиптър и знаме.

Унията с Римската църква не променя православната канонична и богослужбена практика, освен че признава главенството на римския папа. Унията просъществувала до лятото на 1231 г., когато цар Йоан Асен II разбира, че няма да стане опекун на малолетния латински император Бодуен II. С императорската корона се увенчава бившият йерусалимски крал Жан дьо Бриен.

Оскърбеният български цар потърсил помощта на Никеиската империя, където пребивавал и Константинополският патриарх Герман II. Никея се смятала за пряка наследница на Византия, а патриархът - за приемник на "вселенските" патриарси в Константинопол. В резултат на проведените преговори с Никея е постигнато споразумение за военен съюз, династичен брак и уреждане на църковния въпрос.

Според военния съюз цар Йоан Асен II трябвало да окаже помощ на император Йоан III Дука Ватаци при прогонването на латините, династичният брак скрепява съюза чрез годежа на Асеновата дъщеря Елена и Никеийския престолонаследник Теодор II. По-специално е третото споразумение. Според него по препоръка на Никеийския патриарх Герман II патриарсите на Антиохия, Йерусалим и Александрия се подписват в специален томос за възстановяване на Българската патриаршия със седалище гр. Търново. За първи български патриарх е ръкоположен бившият царски изповедник Иоаким I. На тържествения събор в Лампак и Галиполи през пролетта на 1235 г. Търновската патриаршия официално е прокламирана пред православния свят. С това делото на великите Асеневци за освобождение на българските земи и възвръщане на държавния и църковен суверенитет, какъвто имали старите български царе - било изпълнено докрай.

Търновската патриаршия придобива голям авторитет в православния Изток. Това става, първо, поради високоавторитетните кириарси на Търновската патриаршеска катедра и, второ, поради разцвета на българската държава. През 1274 г. Византия е принудена да подпише в град Лион поредната уния с Католическата църква, което силно потъмнява блясъка на първопрестолната Константинополска патриаршия. И тъй като всички други православни църкви - Александрийска, Йерусалимска, Антиохийска и Руска, по това време са под чужда власт, Търново се издига като най-великата всеправославна столица, наречена не без гордост от българските книжовници Трети Рим.

В края на XIV в., когато Българското царство постепенно запада и отива към залез, Търновската патриаршия просиява повече от всякога. Свв. Теодосий Търновски, патриарх Евтимий, Григорий Цамблак и Киприан, по-късно Всерусийски митрополит, разнасят надалеч славата на българското православие.

За кратко време блясъкът на Търновград е помрачен от едно ненадейно събитие. В 1365 г. унгарският крал Людовик завладява Видин и нарежда цялото население на областта (около 200 000 души) да бъде покатоличено. По-късно, поради недалновидност и заслепление, видинският цар Йоан Срацимир подчинява Видинската епархия на Константинополската патриаршия. Така постъпва и управителят на добруджанското княжество.

Турците долавят дълбоката връзка между държава и църква в Търновска България, поради което след превземането на града и заточението на патриарх Евтимий в Бачковския манастир Българската патриаршия фактически е унищожена. След предполагаемата дата на Евтимиевата смърт 1405 г. турците не позволяват избор на нов патриарх и целият му диоцез преминава в подчинение на Константинополската Църква.

5. Ересите и Българската църква. Богомилство

Първата ерес, смутила мира и учението на Българската църквата, е богомилството. То се заражда през втората половина на X в. и негов създател е някой си поп Богомил. Той твърдял, че Църквата е излишна, тъй като вярващият може да се моли на Бога навсякъде сред природата. Излишни са иконите, тайнствата и свещениците, достатъчно е да се чете светото Евангелие и да се произнася Господнята молитва "Отче наш".

Една от важните причини за възникване на богомилството е упадъкът на морала и дисциплината в Българската църква. Във втората половина на X в. заветите на светите братя Кирил и Методий, на св. Климент Охридски и неговия сподвижник св. Наум били забравени. По думите на презвитер Козма - един от най-големите критици на богомилите - сребролюбие, суетливост и празнословие завладели клира. Като реакция на това явление е и отшелничеството на св. Йоан Рилски.

Богомилството има странна съдба в българското общество. В години на изпитания и лошо управление то се засилва, а когато държавата се управлява добре, то почти изчезва. Така например в периода на ожесточена борба с Византия по времето на цар Самуил няма данни за богомилска проповед. По време на византийското владичество (1018-1185) богомилите насочват критиките си изцяло към Византия и нейната църква. При Асеневци са на страната на въстаниците, а при узурпатора цар Борил отново застават срещу властта. При цар Йоан Асен II отново няма сведения за богомилска пропаганда. Богомилски проповедници се появяват пак в залеза на държавата заедно с други еретици, каквито са адамитите и жидовстващите от края на XIII и XIV.

Когато турците завладяват държавата и унищожават Църквата, богомилите губят почва за своята пропаганда и постепенно изчезват. Част от тях приемат исляма, а други католическата вяра, но всички докрай остават непримирими врагове на Православието.

Противно на възхвалите, които им отправяха марксистките учени, трябва да се каже, че богомилите не носят нищо позитивно в живота на България.

Напротив, чрез своите проповеди против официалната църква и законната власт те демобилизират българското общество и спомагат за разделението му в навечерието на големия двубой с Византия през XI век. Затова и Църквата, и държавната власт ги осъждат като еретици и подбудители на недоволства.

Виж също: Православие и инославие: Богомилство

6. Християнството по българските земи по време на турското иго

Унищожаването на Търновската патриаршия, а след това на Охридската архиепископия и Печката сръбска патриаршия поставя цялото християнско население на Балканите под контрола на Цариградската вселенска патриаршия. По това време сред гръцките националисти се заражда идеята за възстановяване на Византия (Мегали идея), чрез елинизация на славянските народи и отказ от собствените им културни, религиозни и политически достояния в миналото. В най-тежкия период от турското иго - втората половина на XVIII и началото на XIX в., балканските народи и в частност българският се оказват под двойно потисничество - социално-икономическо и политическо от страна на османските турци и духовно-религиозно от страна на гръцките фанариоти.

Османските турци не позволяват на българите свободно да практикуват религиозните си култове. Забраната се отнася до строежа на нови храмове, ръкоположението на свещеници и създаването на духовни училища за подготовка на свещенослужители. Доколкото такава дейност все пак е разрешена, тя е изцяло под опеката на Цариградската патриаршия. Митрополитите и епископите са по правило от гръцкия клир, където достъпът на българи е силно ограничен. Цели селища оставали без свой пастир, което стимулира развитието на суеверия и езически предания, с които и днес изобилства практикуваното битово християнство у нас.

През XVI и XVII век често явление са насилствените помохамеданчвания, които целели да създадат крепости на османския режим сред християнското население. Трябва да се признае, че с провеждането на тази политика османските власти успяват да внесат разделение сред българския народ. Помюсюлманчените българи стават незаменими помощници на турските власти и поради малките привилегии са готови да презрат довчерашните си съотечественици и братя по вяра. Жертва на насилие стават мнозина известни българи, които Църквата по-късно канонизира за светци заради самоотвержената защита на християнската им вяра. Между тях са имената на Св. Георги Нови Софийски, св. Дамаскин Габровски, св. Иван Българина, св. великомъченица Злата Мъгленска, св. Онуфри Габровски и други.

С по-голяма духовна свобода се ползват българските манастири, които стават най-надеждната опора на българската идентичност и духовна независимост. В манастирите българите чували богослужение на роден език, слушали проповеди на български език, а по време на богослужението им се припомняло някогашното величие на българската държава и светостта на Българската православна църква.

Единствено в манастирите и техните метоси по селищата били създавани килийни училища, в които по-любознателните българчета получавали елементарна грамотност и с това пламъкът на българското писмено слово никога не угасвал. Така манастирите се превръщат в средища на национална гордост и религиозна просвета, каквато другаде, поради фанариотското духовенство, не била възможна.

Българското възраждане начева с призива на отец Паисий Хилендарски за пробуждане на народната сваят. Думите на монаха "О, неразумни и юроде, поради что ся срамиш да ся наречеш болгарин?" стават емблематични за скромната "История славянобългарска" и нейната огромна мисия сред пробудените българи.

Не е случаен фактът, че в първата четвърт на XIX в. Българското възраждане започна с борбата за назначаване на български владци по митрополитските и епископски катедри. Прогонването на гръцките духовници говори за събуденото национално съзнание и желанието на българския народ да възвърне традициите на родната си Църква. От трите потока на Възраждането борбата за самостоятелна Църква завършва с пълна победа за българите, тъй като обединява цялото християнско население с възделенията му за духовно и национално признание.

Голямото начало е поставено с "Българския великден" на 4 април 1860 г., когато Иларион Макариополски отказва да спомене името на Цариградския патриарх, а финалът е султанският ферман от 28 февруари 1870 г., с който се учредява самостоятелна Българска Екзархия със седалище в Цариград. Разбира се, реакцията на Цариградската патриаршия е напълно отрицателна и тя полага много усилия, за да препятства това дело.

Всенародната подкрепа на българското духовенство кара турските власти да отстъпят пред народната воля. Определените във фермана граници на Екзархията фактически представят етническото землище на българите. Български владика могло да има само в тази епархия, където българското християнско население е повече от половината вярващи. Въз основа на екзархийските граници по-късно ще бъдат определени на Цариградската конференция от 1876 г. и етническите граници на България. До голяма степен те ще послужат и за границите на Санстефанска България през 1878 година.

Решени на всяка цена да запазят статуквото на Вселенската патриаршия, фанариотите отказват да признаят създаването на Екзархията и на 16 септември 1872 г. я обявяват за схизматична. В продължение на много години поради тази схизма - чак до 22 февруари 1945 г., Българската Екзархия се намира в нежелана изкуствена изолация от православния свят.

7. Българската православна църква след Освобождението

В новоосвободена България дори и след Съединението през есента на 1885 г. традицията екзархът да резидира в Цариград се запазва с надеждата да се съдейства за приобщаването на българските църковни общини, останали в състава на Османската империя. Това положение остава до края на Балканските войни през 1913 г., когато се извършва тоталното преразпределяне на османското наследство между балканските държави. С това и надеждите за възвръщане на загубените територии в Македония, Егейска Тракия и Одринска Тракия угасват.

Екзарх Йосиф напуска Цариград през 1913 г. и умира в София. През 1915 г. Българското правителство и Св. синод решават да не провеждат нов избор за екзарх, докато съществува дори и най-малката надежда за възвръщане на отпадналите от целокупното Отечество български епархии. Един избор на нов екзарх със седалище в София би означавал отказ от старите български епархии, попаднали след войните в границите на съседните балкански държави.

Отношенията между Църквата и българските правителства невякога са гладки. Така по време на земеделското правителство на Ал. Стамболийски конфликтът между Църквата и държавата стига до твърде тежки последици. През месец февруари 1921 г. в София се провежда Вторият църковен събор, на който се изработва Устав на Българската Екзархия, но който така и не влиза в сила до 1951 г. Независимо от усложненията все пак поради категоричните текстове на Търновската конституция отношенията са сравнително хармонични. В училищата се изучава вероучение. Църквата има две семинарии, един Пастирски богословски институт и един Богословски факултет в Софийския университет. Чрез имотите си Църквата осъществява благотворителна дейност и поддържа сградния фонд на църквите и манастирите.

Радикални промени настъпват след 9 септември 1944 г., когато на власт идват отечественофронтовските правителства, изцяло поставени под диктата на комунистическата партия и директивите на Москва. Съветизацията на българското общество върви ръка за ръка с насилствената атеизация на младото поколение и рушене авторитета на Църквата. Между 1944-1948 г. вероучението е изхвърлено от училищата, законни стават само гражданските бракове, имотите на Църквата са отнети, а след приемането на т. нар. Димитровска конституция Църквата е отделена от държавата. Някои църковни дейци, които посрещат преврата на 9 септември 1944 г. с илюзията за разширяване на гражданските свободи, остават горчиво излъгани. Комунистическата държава се стреми открито към премахване на Църквата или маргинализирането ѝ до степен на показна пред външния свят институция. И това става, независимо че тъкмо комунистите съдействат за избирането на нов екзарх - Софийският митрополит Стефан на 21 януари 1945 г., за премахване на схизмата на 22 ноември 1945 г. и дори за възстановяване на Българската патриаршия - 10 май 1953 година.

Политиката на дискредитиране на БПЦ върви успоредно с отнемането на социалното ѝ влияние и участието ѝ във възпитанието на подрастващото поколение. Комунистическият режим се опитва и до голяма степен успява да внедри в БПЦ свои кадри, които да съдействат за разпадането ѝ отвътре. Пагубна роля в това отношение има Свещеническият съюз.

Основна грижа на комунистическия режим е кадровото осакатяване на Църквата. С решение на Политбюро на ЦК на БКП на 22 юни 1950 г. е постановено отделянето на Богословския факултет от Софийския университет, който по необходимост се трансформира в Духовна академия при Св. синод. Преместена е Софийската духовна семинария от София в Черепиш, а Пловдивската е закрыта. На този фон усилията на "народната власт" за възстановяването на Българската патриаршия изглеждат твърде гротескни и нелогични.

На 8 май 1953 г. в София се свиква Третият църковен събор, на който се взема решение за възстановяване на Българската патриаршия. За патриарх на БПЦ е избран Пловдивският митрополит Кирил, който става Патриарх Български и Митрополит Софийски.

Промените след 1989 г. доведоха до недопустимо политизиране на многобройните проблеми в БПЦ, вследствие на което се стигна до създаване на втори Синод с Предстоятел Неврокопският митрополит Пимен. И макар в наши дни разколът да е преодолян, двете крила в БПЦ са факт, който намалява влиянието ѝ в обществения и културен живот и дава, за съжаление, възможност за безконтролно проникване на секти и чужди на българския дух и традиции деноминации.

Вярващите сред българското общество са с надеждата, че "вратите адови няма да ѝ надделеят" и БПЦ отново ще заеме мястото си на традиционен пастир, каквато винаги е била в най-трудните дни от историческото битие на народа ни.

Георги Петров
© Християнски справочник, Изд. "Анубис", 2001 година, в съавторство с Тотю Коев.

Бакалов